

STORTINGET

Representantforslag 61 S

(2023–2024)

fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Abid Raja, Ingvild Wetrhus Thorsvik, Freddy André Øvstegård, Grete Wold og Kathy Lie

Dokument 8:61 S (2023–2024)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grunde Almeland, Abid Raja, Ingvild Wetrhus Thorsvik, Freddy André Øvstegård, Grete Wold og Kathy Lie om å styrke tolketjenesten

Til Stortinget

Bakgrunn

Å utvikle språk og en språklig identitet er en menneskerett og et viktig utgangspunkt for en aktiv norsk språkpolitikk. Tegnspråkutvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 13. august 2021. Utvalget hadde i sitt mandat å hente inn kunnskap om hovedutfordringene tegnspråklige og tegnspråkbrukere møter. I gjennomgangen av lovverk, ordninger og tiltak har tolketjenesten vært blant områdene som har vært gjennomgått.

Tolketjenesten for tegnspråklige skal sikre tilgjengeligheten til deltakelse i samfunns- og arbeidsliv. I dag er døve, døvblinde og hørselshemmede rett til tolking forankret i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) fra 2006. Det forplikter Norge til å sikre alle borgere tilgang til kommunikasjon. Retten til menings- og ytringsfrihet henger ubrytelig sammen med retten til å kommunisere med «kommunikasjonsformer, -midler og -formater etter eget valg». Denne retten støttes også av FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, vedtatt av FN i 1966 og i sin helhet skrevet inn i menneskerettsloven av 1999. Den forplikter staten til med alle egnede og tilgjengelige midler å tilrettelegge for full deltakelse i det økonomiske, sosiale og kulturelle liv, blant

annet ved så langt det er mulig å fjerne kommunikasjonshindringer.

I Norge har tolkebrukeres rettigheter siden tidlig på 1970-tallet blitt utviklet og forankret i folketrygdloven med tilhørende forskrifter om tolking og ledsagerhjelp. Politisk, administrativt og faglig er oppgaven å sikre at døve, døvblinde og hørselshemmede får rett tolk til rett tid.

De som bruker tegnspråktolk, opplever at tilbudet fra tolketjenesten er forringet de siste årene. De opplever at flere av de tilbudene som skulle sikre tilgjengelighet og fleksibilitet i tjenesten, er fjernet. Turnusordningen er begrenset til forsøk eller innskrenket. Ny organisering i felles oppdragsportal får tilbakemeldinger om at den kan oppleves som begrensende både for tolker og bestillere av tjenesten. Konsekvensen er at redusert tilgang på tolk påvirker deltakelse i samfunnsliv og arbeidsliv. Disse utfordringene viser nødvendigheten av at lovfestede rettigheter til tolk styrkes, og av en organisering av tolketjenesten som sikrer allerede lovfestede rettigheter.

Tolking er en av de mest omfattende statlige tjenestene som ytes til hørselshemmede, døve og døvblinde. Tegnspråktolkene er en stor og viktig profesjon i forvaltningen av norsk tegnspråk. Tolking bidrar til at flere hørselshemmede og døve kan kommunisere enklere med talespråklige hørende i hverdagen. Det er derfor viktig for tegnspråkliges levekår, likestilling og frihet i eget liv at tolketjenestene er av god kvalitet og oppleves som tilgjengelige for dem som skal bruke tjenestene. Rollen som tegnspråktolk innebærer mer enn bare oversettelse; tolking er et likestillingsverktøy for å kunne delta i arbeids-, samfunns- og organisasjonsliv på lik linje med alle andre.

Folk er forskjellige og har ulike behov. I 2024 er det 30 år siden staten tok ansvaret for tolketjenester til døve, døvblinde og hørselshemmede og etablerte en tolketjenester i regi av hjelpemiddelsentralene i Norge. På den ene siden har dette gitt tolkebrukere i Norge lovfestede rettigheter til tolking. På den andre siden har det i disse årene vært konflikter og uro i tilknytning til tolketjenesten. Denne høsten har situasjonen vært så prekær at tegnspråktolkene har aksjonert gjennom å boikotte tolkeoppdrag på arrangementer ulike steder i landet.

Organisasjonene som representerer tegnspråklige, har pekt på svakheter ved både organisering av tolketjenesten og vilkårene for frilanstolker. Utfordringene påvirker både tilgjengelighet og kvalitet i tilbudet til dem som har behov for tolk. Det bør etter forslagsstillernes syn være et politisk mål å sørge for å evaluere og tilpasse tjenestene på en slik måte at disse fungerer godt både for dem som skal bruke tjenesten og for dem som jobber i tolketjenesten eller som frilanstolker.

Organiseringen av Navs tolketjeneste har vært oppe til kontinuerlig vurdering gjennom flere år. Agenda Kaupang konkluderte i 2016 med at tolketjenesten bør samles i en egen organisatorisk enhet utenfor hjelpemiddelsentralene (Agenda Kaupang 2016. Helhetlig gjennomgang av tolkeområdet. Rapport R9158). I Proba samfunnsanalyses rapport fra 2018 ble det anbefalt at tolketjenesten bør bli i Nav, men enten utenfor hjelpemiddelsentralene eller som en egen tjeneste innenfor dem (Proba samfunnsanalyse 2018. Barrierer i høyere utdanning for personer med nedsatt funksjonsevne. Rapport 2018-002). I NOU 2023:20 Tegnspråk for livet – Forslag til en helhetlig politikk for norsk tegnspråk står det beskrevet hvordan en intern arbeidsgruppe i Arbeids- og velferdsdirektoratet skulle følge opp utredningene. Gruppen anbefalte da at hjelpemiddelsentralene fremdeles skulle ha ansvar for tolketjenesten, men med styrking av strukturer internt for å ivareta tolkeområdet. Dette viser etter forslagsstillernes syn den kontinuerlige utfordringen man har hatt med å finne en god organisering, samt at man ikke har hatt tilstrekkelig fokus på å følge opp forslagene man har fått om endringer i organiseringen.

Det er også slik at det er store forskjeller i behovene til dem som bruker tolketjenesten. De lever ulike liv og har ulike behov for bistand. Tilbakemeldingene fra organisasjonene som representerer døvblinde, peker på at disse ønsker å beholde tolketjenestene i Nav. Andre organisasjoner som representerer tegnspråkbrukere, er opptatte av at det ikke fungerer tilfredsstillende i Nav. Det påpekes videre at det er viktig å ha en organisering som synliggjør og likestiller tegnspråk med andre talespråk.

Det bør etter forslagstillernes syn, slik det foreslås i NOU 2023:20, raskt utarbeides en samlet oversikt over lovgivning og regelverk som gjelder for norsk tegnspråk som språk, tegnspråklige innbyggere og offentlige organers ansvar for både språket og innbyggerne. Forslagsstillerne vil understreke viktigheten av at tolkeloven og tolkeforskriften inntas i en slik samlet oversikt. Forslagsstillerne deler også Tegnspråkutvalgets vurdering av at det er nødvendig med en forsterket veiledningsinnsats mot offentlige organer knyttet til ansvar for bruk av tolk på norsk tegnspråk i henhold til den samlede lovgivningen på feltet.

Oslo Economics og Proba Samfunnsanalyse vurderer i 2022 hvordan frilanstolkene kan sikres tilstrekkelig gode rammevilkår til å ta tolkeoppdrag slik at tolkebrukernes behov kan dekkes. Rapporten vurderer flere modeller, og anbefaler en økning i honorarsatsene, økte tillegg for ugunstige arbeidstider og tiltak for å gjøre det mer attraktivt å ta kortvarige tolkeoppdrag.

Undersøkelser blant frilanstolker viser at 3 av 4 tolker vurderer eller har vurdert å slutte i yrket. Tegnspråklige med behov for tolk forteller at de er bekymret for at vilkårene for frilanstolker er for dårlige. De er bekymret for lønns- og arbeidsvilkår for tolkene. Frilanstolkene har mye lavere satser enn tolker i andre talespråk, til tross for at det for å kunne arbeide som tegnspråktolk er krav om treårig utdanning i tegnspråk. Dette er etter forslagsstillernes syn bekymringsverdig. Dersom man ikke lykkes med å utdanne, rekruttere og beholde tegnspråktolker, påvirker det tegnspråkliges mulighet til å delta på alle arenaer i arbeids- og samfunnsliv. Dersom vilkårene forringes, øker risikoen for at tilgangen på tolker forverres ytterligere. Mangel på tolker øker også risikoen for språklig diskriminering, utfordrer muligheten man har for likestilt deltakelse og gir færre muligheter for å motta offentlige tjenester på norsk tegnspråk. I tillegg øker risikoen for språklig og sosial eksklusjon.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen gjennomføre endringer i organiseringen av tolketjenesten for tegnspråklige med formål å flytte tolketjenesten ut av Nav hjelpemidler eller helt ut av Nav til andre hensiktsmessige organiseringer med utgangspunkt i Veikart til en ny nasjonal tolketjeneste.

2. Stortinget ber regjeringen likestille tegnspråktolker med andre språktolker, herunder at frilanstolker får satser tilsvarende sin kompetanse med utgangspunkt i satsene i Nasjonalt tolkeregister.
3. Stortinget ber regjeringen sørge for at frilanstolkeres honorarer også følger tolkenes kompetanse og erfaring.

15. desember 2023

Grunde Almeland

Abid Raja

Ingvild Wetrhus Thorsvik

Freddy André Øvstegård

Grete Wold

Kathy Lie

